

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ БІЛІМ ЖӘНЕ ҒЫЛЫМ МИНИСТРЛІГІ
Л.Н.ГУМИЛЕВ АТЫНДАҒЫ ЕУРАЗИЯ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ
МИНИСТЕРСТВО ОБРАЗОВАНИЯ И НАУКИ РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН
ЕВРАЗИЙСКИЙ НАЦИОНАЛЬНЫЙ УНИВЕРСИТЕТ ИМЕНИ Л.Н.ГУМИЛЕВА
MINISTRY OF EDUCATION AND SCIENCE OF THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN
L.N.GUMILYOV EURASIAN NATIONAL UNIVERSITY

Әбу Насыр әл-Фарабидің 1150 жылдық,
Абай Құнанбайұлының 175 жылдық және
С.М. Жақыповтың 70 жылдық мерейтойына арналған
«Жаһандану әлеміндегі адамның денсаулық психологиясы»
тақырыбындағы халықаралық ғылыми - практикалық конференцияның

МАТЕРИАЛДАРЫ

2020 жылдың 15 мамыры

МАТЕРИАЛЫ

Международной научно-практической конференции
«Психология здоровья человека
в глобализирующемся мире»
к1150 - летию Абу Насыра аль-Фараби,
175-летию Абая Кунанбайулы и 70 - летию С.М. Джакупова
15 мая 2020 года

PROCEEDINGS

International scientific conference about
«Psychology of human health in a globalizing world»
dedicated to 1150th anniversary of Abu Nasyr al-Farabi,
175th anniversary of Abay Kunanbayuly and
70th anniversary of S.M. Dzhakupova

15 May 2020

Нұр-Сұлтан, 2020

УДК 159.9 (063)
ББК 88,3
П 86

Редакционная коллегия

Қашхынбай Б.Б.-декан факультета социальных наук, (ответственный редактор)

Сламбекова Т.С. - профессор, заведующий кафедрой Социальной педагогики и самопознания

Айкинбаева Г.К. -кандидат педагогических наук, доцент

Мамбеталина А.С. -кандидат психологических наук, доцент

Нурадинов А.С. -кандидат психологических наук, доцент

Рыскулова М.М. -кандидат педагогических наук, доцент

Исаханова А.А. – PhD психологии

Организационный комитет

Ақымбек Г.Ш. -магистр психологии

Бурдесбекова У.И. -магистр педагогики

Құнанбаева А.Ж. -магистр психологии

Лекенова А.-магистр социальной педагогики и самопознания

Психология здоровья человека в глобализирующемся мире: Сб. науч. статей Межд. конф. города Нур – Султана. 15 мая 2020 г. /Под ред. Б.Б. Қашхынбай, Т.С. Сламбековой, Г.К. Айкинбаевой. – Нур –Султан: ЕНУ имени Л.Н. Гумилева. – 498 с.

ISBN 978-601-337-343-0

В настоящий сборник вошли материалы II Международной научно-практической конференции «Психология здоровья человека в глобализирующемся мире» к 1150 – летию Абу Насыра аль-Фараби, 175- летию Абая Кунанбайулы и 70- летию С.М. Джакупова. (город Нур Султан 2020 г.)

Материалы предназначены для молодых ученых, соискателей, студентов, магистрантов, докторантов, интересующимися проблемами психологии.

ISBN 978-601-337-343-0

©ЕНУ имени Л.Н. Гумилева, 2020

©Кафедра социальной педагогики и самопознание

ЕНУ им Л.Н. Гумилева

2. Сурет салу контуры бойынша штрих беру сабақтары, жиектеу; геометриялық фигураларды салу; бөлшектерді, заттарды суреттеуге арналған тапсырмалар; аяқталмаған суреттерді аяқтау; жетіспейтін бөлшектері бар суреттерді (аяқталған суреттер беріледі, бірақ жетіспейтін бөлшектері бар); сюжет және бөлшектер шынайы болған жағдайда өз суретін жасау, аяқтауға арналған жаттығулар; т.б.

3. Графикалық символика ою-өрнек салу, сондай-ақ заттардың символизациясына (оларды символдардың көмегімен бейнелеуі) дағдыларды дамытуға арналған тапсырмалар[3].

Қорытындылай келе, ерекше жағдайды қажет ететін балалардың қолының моторикасын дамыту жүйке жүйесімен, ойлауымен, баланың жадымен және қабылдауымен, оның көруімен және сөйлеуімен тығыз байланысты болады. Ерекше жағдайды қажет ететін балалардың қолының моторикасын түрлі жаттығулар арқылы дамыту өте маңызды.

Пайдаланылған әдебиеттер

1. Қазақстан Республикасында 2011-2020 жылдар аралығында білім беруді дамытудың Мемлекеттік бағдарламасы. – Нұр-Сұлтан , 2010.

2 Сухомлинский В.А. Рождение гражданина. — М.: Молодая гвардия, 1971.

3 Выготский Л.С. Коллектив как фактор развития аномального ребенка: соб. соч. – М.: Педагогика, 1983. Т. 5. с. 196-218.

4 Қ. Өмірбеков, Қ. Серкебаев. Логопедия. - Алматы, РБК. 1996.

ӘОЖ 159.972

ЕРЕКШЕ БІЛІМ БЕРУДІ ҚАЖЕТ ЕТЕТІН БАЛАЛАРМЕН ЖҮРГІЗІЛЕТІН ОҢАЛТУ ЖҰМЫСТАРЫ

Ботабаева Әдемі Еркебайқызы

Педагогика ғылымдарының кандидаты, доцент

Л.Н.Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті, Нұр-Сұлтан қаласы

Ademi_e76@mail.ru

Ақынова Гүлшат Оразғалиқызы

Тараз инновациялық – гуманитарлық университеті, Тараз қ.

Аманкельдинова Назерке Мусаевна,

«Әлеуметтік педагогика және өзін-өзі тану» мамандығының студенті,
Л.Н.Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті, Нұр-Сұлтан қаласы

Қазақстан Республикасында 2011-2020 жылдар аралығында білім беруді дамытудың Мемлекеттік бағдарламасында [1]: «Инклюзивті білім беруге жағдай жасайтын мектептер санын көбейту 70%-ға көбейтілу қажеттілігі айтылады. Демек, ерекше білім беруді қажет ететін балаларға мемлекет тарапынан жақсы қолдау көрсетіліп келеді.

Н.Н. Волоскова ерекше білім беруді қажет ететін балаларға түзету әсерінің әдістемесін әзірледі, ол логопедияда жалпы қабылданған фонематикалық қабылдауды дамыту жүйесін пайдалана отырып, сөйлеу және сөйлеу моторикасы бағдарламаларын жүйелі қалыптастыру принципі негізінде құрылған. Оған сәйкес балалардың графо-моторлы дағдыларын дамыту бойынша екі бағдарлама әзірлеген.

Бірінші бағдарламада төрт қозғалыс жаттығуларын қарастырады:

- қол және аяқ қимылдарын үйлестіруді дамытуға;
- қол саусақтарының ұсақ моторикасын дамытуға;
- интерсенсорлық үйлестіру мен ритм сезімін дамытуға;
- қайталанатын артикуляциялық жаттығулар, ырғақты, есептеумен.

Екінші бағдарлама - тактикалық хат (Д.Б. Эльконин бойынша) [2].

М.Г. Храковская ұсынған келесі әдістемеде хатты төмендегідей жіктейді:

1. Қолмен қаламды немесе қарындашты ұстап тұру қабілетін дамытуға бағытталған жаттығулар, жазу үдерісінен тыс саусақтармен айла-шарғы жасау. Мысал ретінде, «Заттар арқылы саусақ жаттығуы» (Пальчиковая гимнастика с предметами) кітабын келтіруге болады.

2. Жолды ұстау қабілетін дамытуға, бағытты реттеуге, хат кезінде қозғалыс амплитудасына бағытталған. Берілген ырғақта түзу жазу ұйымдастырылады:

- сөйлеу сүйемелдеуімен (әр элементке бірдей үшке дейін синхронды шот);

- көшіру үшін берілген үлгі бойынша көзбен бақылау.

3. Ритмикалық бағдарламалауға сүйеніп графикалық дағдыларды дамытуға бағытталған. Мұнда бірдей элементтерді жазу және тиісінше қозғалыстың біркелкі ырғағы екпінді ырғақтардың комбинацияларымен алмастырылады [3].

Енді, ерекше білім беруді қажет ететін балалармен жүргізілетін бірнеше оңалту жұмыстарын қарастырайық. Аппликация балаларға білім алуда өте үлкен септігін тигізеді. Өйткені заттардың көлемі, олардың түрлері мен кеңістікте орналасуы туралы алғашқы әсер балада тактильді-қимылдық қабылдау арқылы қалыптасады. Сондықтан бала кезінен кішкентай моториканы дамытуға тиісті көңіл бөлу керек. Бұл бірден бірнеше міндеттерді шешуге көмектеседі. Біріншіден, балалардың ақыл-ойының дамуына ықпал етеді, екіншіден, баланы жазу дағдысын тез меңгеруге дайындайды. Моториканы дамытудағы аппликация балаға қол саусақтарының жұқа және дәл қимылдарын орындауды үйренуге мүмкіндік береді, ал бұған мидың ойлау және сөйлеу орталықтарының жұмысы тікелей байланысты. Ерте жаста балада қол шеберлігі дағдыларын дамыту, баланың практикалық тәжірибесін жинақтау үшін, сондай-ақ болашақта хатқа ие болу үшін қажетті механизмдерді қалыптастыру өте маңызды. Бағытталған басшылық кезінде және жасына сәйкес әдістер мен тәсілдерді қолданғанда аппликациямен сабақтар үлкен оқыту және дамыту әсерін береді.

Балалар аппликациялық операциялардың техникалық дағдыларын жақсы меңгереді: бөліп, жеке бөліктерден тұтас құрайды, Парақ ауданы бойынша элементтерді біркелкі орналастырумен жаттығады; сенсорлық эталондарды ойдағыдай меңгереді; іздеу қызметінің бастапқы дағдыларын меңгереді; бірлескен жұмыстың қарапайым дағдыларын меңгереді; бір-бірімен және тәрбиешімен белсенді қарым-қатынас жасайды.

Аппликация бойынша сабақтарды ұйымдастыру

Адамның аппликациясы бойынша сабақтарды жақсы ұйымдастырғанда ұсақ моторика әлдеқайда жылдам дамиды болады. Ол үшін белгілі бір шарттарды орындау қажет. Біріншіден, дамытушы ортаны құру, екіншіден, арнайы әдістерді таңдау, үшіншіден, аппликациямен жұмыс істеу кезінде ең тиімді тәсілдерді таңдау қажет.

Аппликацияны оқытуда келесі жалпы міндеттер шешіледі:

1.Түрлі геометриялық формалар мен өсімдік (парақ, гүл) бөлшектерінен декоративтік ою жасау, оларды белгілі бір ырғақта картон немесе түрлі формадағы мата негізінде орналастыру.

2. Жеке бөліктерден заттың бейнесін құру; сюжетті бейнелеу.

3. Әр түрлі материалдардан жапсыру үшін бөлшектерді алудың әртүрлі техникасын меңгеру: әр түрлі амалдарды кесу, үзу, өру; сондай-ақ оларды жабыстыру, тігу негізінде бекіту техникасын.

4. Түс сезімін қалыптастыру, негізгі түстерді және олардың реңктерін білу, үйлесімді түс үйлесімін жасай білу.

5. Форманың, пропорцияның, композицияның сезімін қалыптастыру.

Әр түрлі материалдардан жасалған аппликацияның әр түрлі тәсілдеріне балаларды жүйелі түрде оқыту мектепке дейінгі баланың өзіндік іс-әрекетінде шығармашылық білдіру үшін негіз болады: ол аппликация мазмұнын (декоративті үлгі, зат, сюжет), материалды (бір немесе бірнеше үйлесімде) таңдай алады және ойланған орындау үшін қолайлы әр түрлі техниканы пайдалана алады.

Әр түрлі материалдар балалардың оқуға, олардың іс жүзінде мүмкіндіктерін зерттеуге ұмтылысын тудырады. Әр түрлі материалдармен бейнеленген бір зат әр түрлі техникада өзгеше болып қабылданады, өйткені әрбір материал өзінің мәнерлілік тілі, әр түрлі түстері, формалары, әр түрлі материалдардың фактуралары және олардың кеңістіктегі қозғалыс ерекшеліктері бар, баланың көру және тактильді тәжірибесін байытады, оларды тәжірибеде қолдану ниетін ынталандырады. Олардың түрлеріне жасалу технологияларына тоқталсақ

Ұнтақ жармасынан аппликация. Жармадан жасалатын жұмыстар қызықты және балаларға өте ұнайды. Балаларға үлгілер ұсына отырып, әр баланың өзіндік қайталанбас жұмысы пайда болады. Жұмыс үшін тығыз түсті картон, ПВА желімі, гуашь, манка қажет.

Балалар үлгіге берілген суретке қарап, картонға ПВА желімін жағып жарманы пашады. Содан кейін өз қалаулары бойынша гуашь бояуымен түрлі түсті ою өрнектерді әдемілейді.

Келесі аппликацияда түрлі дәнді дақылдарды пайдаланады, олар: тары, күріш, қарақұмық т.б.

Ал енді балаларға ПВА немесе ермек сазды пайдаланып, жұмысымызды картон қағаз бетіне өрнектейміз. Бұл жағдайда бояуды пайдаланбасақ та болады себебі қолданылатын жармалар түстері әр түрлі. Алайда әсерлі етем десендер қолдануға болады.

Осылайша, макарон өнімдерін картон қағазға немесе макетке ұқсатып жасауға болады. Көлемді жұмыстар әсерлі және әдемі көрінеді. Оны жасау үшін ПВА желімін, гуаш бояуын, тырнаққа арналған бояуларды қолдануға болады.

Ал енді келесі қолданылатын материал жұмсақ, үлпілдек, жеңіл мақтадан жасалған жұмыстар, олар көлемді және көзге нәзік көрінеді. Бұл жұмыс түрін орындау барысын балаларға ақ мақталарды беріп, олардан алақандармен домалатып шариктерді жасауды үренеміз. Ол үшін мақтаны біркелкі шағын бөліктермен алып, шарларға айналдыру керек. Егер шарлар нашар бұралса, қолды аздап сумен сулауға болады. Шарлар желім қарындашпен желімдеген жақсы. Желім тез кебетіндіктен, барлық жұмысты бірден майлауға болмайды. Мақтаны желімдегеннен кейін жұмыс гуашьпен бояуға болады. Жылтырмен үстінен шашсақ көз жауын алатын әдемі жұмыстар болады.

Құммен немесе тұзбен жапсыруды 6-9 жас аралығындағы балалармен бастауға болады. Алдымен қарапайым аппликациялар аз мөлшерде, біртіндеп күрделі сурет және ұсақ бөлшектер санын ұлғайтуға болады.

Балаларға жұмсақ заттарды ұстау өте жақсы әсер етеді, ал егер оларға одан түрлі пішін жасауды үйретсек балалар өзі жасаған жұмыстарға қуанады. Ол үшін ұн, су, тұз керек. Алынған заттарды араластырып қамыр жасаймыз, тұзы әдеттегіден көп қосамыз қамырымызға пішін берген соң тез қатып тұру үшін. Ал өрнегіміз кепкеннен кейін оны түрлі түсті бояуларға бояймыз, және қалауымыз бойынша жылтырды қосамыз.

Көру қабілеті нашар немесе мүлдем көрмейтін балаларға қолданатын технологияға ермек сазды және қамырды пайдаланамыз. Ең бастысы балаларға макет ретінде жасайтын жұмысты қолмен есте сақтау керек. Қолдың ұсақ моторикасы есте сақтау және оны ойша сипаттын жақсы дамытады. Ал ең соңғы қадамы оны пішімдеу болады. Осылай балаларға әр жұмысты орындатуға болады.

Келесі кезекте аппликация үшін жіпті пайдалансақ болады. Ең алдымен қағазға ою өрнектің суретін салып оның пішінін жіппен толықтырамыз. Жұмысты жасау барысында түрлі түсті жіптерді пайдаланамыз, және оны картон қағазға ПВА желімімен желімдейміз.

Түтікшемен ою өрнектердің кәдімгі альбом қағазына гуаш немесе акварель бояуын қағазға тамызып, түтікшемен жел жіберу арқылы ою өрнектерді бейленуге болады.

Осындай ерекше білім беруді қажет ететін балалармен жүргізілетін бірнеше оңалту жұмыстары, олардың қолдарының ұсақ моторикасын, есте

сақтау қабілеттерін, түс үйлестіру негізінде талғамдарын, сөйлеуі мен қабылдауын дамытуға үлкен ықпал етеді.

Пайдаланылған әдебиеттер

1. Қазақстан Республикасында 2011-2020 жылдар аралығында білім беруді дамытудың Мемлекеттік бағдарламасы. – Нұр-Сұлтан , 2010.

2 Волоскова Н. Н. Формирование графо-моторного компонента письма у учащихся начальных классов. Интернеттен

3 М.Г. Храковская. Пальчиковая гимнастика с предметами. Интернеттен

ӘОЖ 159.972

ЕРЕКШЕ БІЛІМ БЕРУДІ ҚАЖЕТ ЕТЕТІН БАЛАЛАРМЕН ЖҮРГІЗІЛЕТІН ҚОЛӨНЕР ЖҰМЫСТАРЫ

Ботабаева Әдемі Еркебайқызы

Педагогика ғылымдарының кандидаты, доцент

Ademi_e76@mail.ru

Мугалиева Ардақ Шагайқызы

Педагогика ғылымдарының кандидаты, доцент

Даутбек Жансая Мұхамедкұлқызы

«Әлеуметтік педагогика және өзін-өзі тану» мамандығының студенті,
Л.Н.Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті, Нұр-Сұлтан қаласы

Еліміз үшін ұлттық тәрбие негізінде рухани жаңғырудың маңызы артып келеді. Себебі, жаһандану заманында көп ұлт өкілдері арасынан біз тек осы құндылықтарымыз арқылы ерекшелене аламыз. Ол жөнінде Елбасымыз Н. Назарбаевтың «Болашаққа бағдар: рухани жаңғыру» атты мақаласы дер кезінде халыққа ұсынылды. Бұл мақалада: «Жаңа тұрпатты жаңғырудың ең басты шарты – сол ұлттық кодынды сақтай білу. Онсыз жаңғыру дегеніңіздің құр жаңғырыққа айналуы оп-оңай. Бірақ, ұлттық кодымды сақтаймын деп бойындағы жақсы мен жаманның бәрін, яғни болашаққа сенімді нығайтып, алға бастайтын қасиеттерді де, кежегесі кері тартып тұратын, аяқтан шалатын әдеттерді де ұлттық сананың аясында сүрлеп қоюға болмайтыны айдан анық. Жаңғыру атаулы бұрынғыдай тарихи тәжірибе мен ұлттық дәстүрлерге шекеден қарамауға тиіс. Керісінше, замана сынынан сүрінбей өткен озық дәстүрлерді табысты жаңғырудың маңызды алғышарттарына айналдыра білу қажет. Егер жаңғыру елдің ұлттық-рухани тамырынан нәр ала алмаса, ол адасуға бастайды. Сонымен бірге, рухани жаңғыру ұлттық сананың түрлі полюстерін қиыннан қиыстырып, жарастыра алатын күдіретімен маңызды» деп анық айтқан еді [1].